

Toponim *Preserje* in slovansko-romansko prepletanje pripon *-jane* in *-anum*

Silvo Torkar (Ljubljana)

IZVLEČEK: V prispevku je v prvem delu na podlagi primerjalnega slovanskega gradiva in literature podana etimologija toponima *Preserje* iz *Prě-syr-jane. V drugem delu je prikazana dilema glede jezikovne pripadnosti cele skupine toponimov v Furlaniji in na zahodnem slovenskem robu zaradi navideznega sovpadu slovenske (prvotno stanovniške) pripone *-jane* in romanske pripone *-ano/-ana < -anum* ter predlagan slovenski izvor za nekatere od njih.

ABSTRACT: The article begins by presenting the etymology of the toponym *Preserje* from *Prě-syr-jane on the basis of comparative Slavic material and literature. The second part of the article presents the dilemma regarding the linguistic affiliation of the entire toponym group in Friuli and on the western Slovenian border due to illusory coincidence of the Slovenian suffix *-jane* (originally referring to inhabitants) and the Romance suffix *-ano/-ana < -anum*. In addition, a Slovenian origin is suggested for some of these toponyms.

1. *Preserje*

Na slovenskem etničnem ozemlju nosi kar osem krajev ime *Preserje*, od tega sedem v Republiki Sloveniji (RS), eden pa v Slovenski Benečiji: *Presêrje pri Radomljah* (o. Domžale), *Presêrje pri Lukovici* (o. Lukovica), *Presêrje pri Zlatem polju* (o. Lukovica), *Préserje* (o. Brezovica), *Préserje* (o. Nova Gorica), *Préserje* (o. Braslovče), *Préserje pri Komnu* (o. Komen) (SKI 1985, 221, <http://www.stat.si>), *Preserjé* (o. Srednje/Stregna v Benečiji) (SKII 1999, 61). *Preserje* je tudi poimenovanje dela naselja Hotavlje, sodeč po historičnih zapisih pa spadata sem tudi furlanski naselji *Passariano* pri Codroipu (UD) in *Persereano* v o. Pavia di Udine (Zuanella Dom). V RS je samo eno *Preserje* edninsko (v o. Brezovica), edninsko je tudi *Preserjé* v Benečiji. V mestniku se vsa *Preserja* vežejo s predlogom *v*, le v o. Nova Gorica živijo na *Preserjah*. Prebivalci so *Preserjáni* (4: 1 v o. Braslovče, 2 v o. Lukovica, 1 v Benečiji), *Presérce* (1 – v o. N. Gorica), *Presérce* ali *Presêrce* (1 – v o. Domžale), *Préserce* (1 – v o. Komen) in *Préserce* ali *Presêrce* (1 – v o. Brezovica).

Najstarejši historični zapisi imena *Preserje* so:

Prezeriach iz časa ok. 1200 za njive jugozahodno od Šempetra pri Gorici, 1507 *Presseriach* (Kos 1954, 107);

Preserje v o. N. Gorica: 1402 *Pressriach*, 1485 *Pressirach* (Kos 1954, 128, 145);

Preserje kot del Hotavelj: 1291 *in villa Prezriach*, 1500 *Prezeriach* (Kos 1975, 479);

Preserje v o. Brezovica: 1420 *Preszer*, 1428 *Presser* (Kos 1975, 480);

Preserje pri Zlatem Polju: 1359 *Presteriach* (Kos 1975, 480);

Preserje pri Radomljah: 1333 *Prezzeriach*, 1344 *Presaerlach* (Kos 1975, 479);

Preserje pri Lukovici: 1341 *cze Presteryach*, 1449 *Presseriech* (Kos 1975, 480);

Preserje v o. Braslovče: 1419 *zu Pressriach*, 1424 in 1426 *Presiriach*, 1453 *Presseriach* (Blaznik HTŠK II, 139);

Passariano v Furlaniji: 1267 *Persereano*, 1300 *Presereano* (Frau 1978, 90);

Persereano v Furlaniji: 1031 *Perseriano*, 1166 *Presaerian*, *Pressarian*, 1176 *Perseriano* (Frau 1978, 91).

Luka Pintar je v svoji znameniti imenoslovni nadaljevanki O krajnih imenih (Pintar 1913, 547) o imenu *Preserje* bolj ugibal, ne da bi se prepričal o historičnih zapisih: »Preserja so menda, kakor Znojila, solncu odprti kraji. ... Rabi se tudi v množini »v Preserjah« (*l* in *r* se včasih menjata, *sūr* in *sūl*). Preserje iz Presulje, tj. presoje.«

Fran Ramovš se v svojih delih tega imena sam od sebe ni dotaknil, pač pa ga je poklical na pomoč geograf Svetozar Ilešič, ko je pisal o naseljih na vzhodnem Gorenjskem (Ilešič 1933, 87). Ramovš je zaradi dveh zapisov *Presteriach* oz. *Presteryach* takrat izrazil mnenje, da izvira ime iz domačega leksema *presrt* v pomenu 'preval'. Izraza *presrt* sicer ne poznata ne Pleteršnikov slovar in ne Badjurova Ljudska geografija, tudi med zemljepisnimi imeni ga – vsaj v tej obliki – ne srečamo. Pleteršnik pozna le leksem *srt* 'nekaj ostrega'. Pač pa sta izraza *prēsrt* s pomenom 'preval' in pridevnik *prēsrtan* 'strm, navzdolen' znana v srbohrvaščini (Juranič 1972, 857; RJA 1935, 716).

O imenu *Preserje* v Slovenski Benečiji je v 90. letih v časniku Dom razmišljal tudi beneškoslovenski duhovnik in imenoslovec Božo Zuanella (Zuanella Dom). Že on je upravičeno povezal *Preserje* v Benečiji s *Passarianom* pri Codroipu (UD) in *Persereanom* v o. Pavia di Udine, zavedal se je tudi stanovniške pripone *-jane*, ki jo je zaznal v obeh furlanskih toponimih, izvor imena pa je glede na oblikovanost terena iskal v geografskem apelativu s pomenom 'prehod med dvema dolinama', morda pod vplivom nekdanje Ramovševe razlage.

Ime *Preserje* je skušal razvozlati tudi etnolog Tone Cevc, ki je svoja dognanja strnil v krajevnem glasilu Vaščan (Cevc 1998). Z opazovanjem zemljepisne lege naselij z imenom *Preserje* in deloma s samovoljno interpretacijo dozdevno nemškega prevoda (*Seydendorff* ipd.) za *Preserje* pri Radomljah iz 14. in 15. stol. je ponudil razlago 'vas na zemljišču, ki se konča s prevalom'. Zgodovinar Božo Oto-

repec je namreč avtorja Cevca posebej za ta članek oskrbel z dotlej neobjavljenimi historičnimi zapisi: 1342 *Seydemdorf*, 1354 *Seydeinen doerf*, 1360 *Seydendorff*, 1451 *Seydendorffe*, 1483 *Seidendorff*. Cevc je v *Seyden*, *Seiden* prepoznal nemško občno ime *Seite*, za kar je v Wahrigovem slovarju našel pomen 'das Herabhängende' – 'navzdol viseči svet'. Toda navedeni historični zapisi kažejo na drugačno genezo tega imena. O tem se najlaže prepričamo, če pogledamo najstarejše zapise za krajevni imeni *Seitenstetten* in *Seiterndorf* v Spodnji Avstriji ter za zaselek *Žitečka vas* v Zgornjem Dupleku in vas *Žitence* v o. Sveti Jurij v Slovenskih goricah. *Seitenstetten* ima številne historične zapise že od 1109 dalje: *Sitansteten*, 1250/60 *Sidansteten*, 1276 *Seytenstetin* itd., *Seiterndorf* pa od 1300 dalje: *Seytendorf*, 1309 *Seiterndorf*, 1530 *Scheidendorff* itd. (Schuster 1994, 268–269). *Žitečka vas* ima zapise: 1286 *Sitensdorf*, *Seitensdorf*, 1406 *Seittendorf*, 1434 *Seitendorf*, 1454 *Seykendorff*, 1462 *Seitzendorf*, 1465 *Zeyttendorf*, ok. 1480 *Seidenndorff*, 1496 *Seytendorff*. Podobni zapisi so izpričani tudi za *Žitence*: 1319 *Syteinsdorf*, 1358 *Sitesdorf*, 1419 *Sitterstorf*, 1445 *Seyttendorf*. Vsa tri ponemčena imena tako kot tudi *Žitečka vas* in *Žitence* namreč skrivajo v sebi staroslovenske (slovanske) antroponime **Žitinь*, **Žitanь* oz. **Žitь*, ki predstavljajo hipokoristične oblike od zloženih imen **Žitigojь* (*Sitigoj*), **Žitiljubь* (*Sitilib*), **Žitimyslь* (*Sitimuzil*), **Žitivitь* (*Situiit*), **Žitivlastь* (*Sitilaz*), **Žitomirь* (*Sitmer*), **Žitoradь* (*Situvradus*) ipd., izpričanih na Koroškem in Štajerskem med letoma 888 in 1194 (Kronsteiner 1975, 90–91). Iz imen **Žitanь* oz. **Žitь* izvaja oba spodnjeavstrijska toponima tudi avstrijska slavistka Angela Bergermayer (2005, 299–300). Preserje pri Radomljah so potemtakem v srednjem veku poznale dve etimološko različni imeni: slovenske *Preserje* in delno ponemčeno *Seydendorf* (< **Žitinja vas*).

Kot smo videli, se krajevno ime *Preserje* v Sloveniji pojavlja od Benečije do Savinjske doline, izven današnjega etničnega ozemlja pa tudi v Furlaniji. Ključ k razlagi imena pa se je skrival v historičnem zapisu *Presiryani* iz leta 1431 za izginulo vas v bližini Valone v Albaniji, ki ga je pritegnil bolgarski imenoslovec Jordan Zaimov iz objavljenega turškega vira (Zaimov 1967, 162). Ime je prepričljivo rekonstruiral kot **Prěsyrjane* in ga izvajal iz predloga *prě* 'pred' in osnove *syr-*, ki jo je sicer zaslediti v ruski narečni besedi *сырь* s pomenom 'vlaga' (Zaimov 1967, 169). Ruska ljudska geografija pozna v porečju Pečore in Srednjem Povolžju izraz *сыр* s pomenom 'nizek kraj, poraščen s travo', 'vlažen kraj' (Murzajev 1984, 534). Ukrajinski jezikoslovec Viktor Šulgač rekonstruiral praslovansko vodno ime **Syrьсь* na podlagi večkrat izpričanega ukrajinskega vodnega imena *Сирець*, ruskega hidronima *Сирець*, ruskega narečnega apelativa *сырѐц* 'mokra nižina' (Šulgač 1998, 287). Isto apelativno osnovo razodevajo krajevna imena *Sirjana* (v Grčiji) < **Syrjane*, *Sirjani* (v JV Albaniji), *Сирени* (v Bolgariji) (Zaimov 1967, 169) in pa *Обсирено*, *Обсирена*, *Obsirina* (< **cup* 'vlaga', 'vlažen kraj') (Zaimov 1967, 155). V Sloveniji zasledimo toponime iz iste osnove, kot so *Nasirec* (o. Hrpelje-Kozina), *Sirči* (o. Koper), *Serjuče*, 1826 *Seriuze* (o. Moravče), *Sirendol* (zaselek Knežaka, o. Ilirska Bistrica), *Sirče* (mikrotoponim v Podkorenu, o. Kranjska gora) in več podobnih parcelnih imen (TTN5).

Preserje je torej tisti kraj, tisto zadnje območje pred močvirjem, kjer so ljudje še lahko ustvarili naselbino. *Preserje* pri Radomljah, za katere je izpričano tudi

ponemčeno ime iz staroslovenskega antroponima, bi lahko »prevedli« kot 'Žitina vas pred barjem'. Naposled je prevladalo poimenovanje po legi pred barjem (**sirjem*). Iz poimenovanja **pre(d)sirje*, ki predstavlja pozabljeni zemljepisni apellativ, star ljudski zemljepisni termin, se je največkrat s pripono *-jane* izoblikovalo stanovniško, iz tega pa krajevno ime **Pre(d)sirjane*. Najverjetneje je bil predlog *pre* v imenu že od začetka brez *-d* ali pa je ta že zelo zgodaj izpadel, prim. 1377 *Poglubin* za **Podljubinj* (danes *Poljubinj*) in *Pomels* za *Podmelec* na Tolminskem (Kos 1948, 56, 66), *Prelesje* (< **Predlesje*, 4 kraji), *Preloka* (< **Predloka*), *Prelože* (< **Predložane*, 2 kraja), *Prepolje* (< **Predpolje*), *Prepuž* (< **Predpolž*), *Prestranek* (< **Predstranek*). Nepojasnjeno ostaja vprašanje prehoda **-syr-* > *-ser-*, ki se je izvršil presenetljivo dosledno na vseh enajstih lokacijah imena *Preserj(jan)e*, od Furlanije do Savinjske doline. Nekdanji *-yr-* je pod naglasom pričakovano prešel v *-ir-* (*Nasirec*, *Sirči*, *Sirendol*), nenaglašen pa je prehajal v *-er-* (*Préserje*, *Serjúče*), vendar se je enak prehod mestoma izvršil tudi pod naglasom (*Presêrje* v treh od osmih primerov).

2. Slovenska imena na *-jane* ali romanska predialna imena na *-ano/-ana* < *-anum* ?

**Preserjane* so v svoji prvotni podobi, ko se pripona *-jane* še ni skrčila v *-je*, ohranjene danes samo še v poromanjenem delu Furlanije. Italijanski jezikoslovci Pellegrini (1958, 1983), Doria (1971), Frau (1978) in drugi so imena na *-ano/-ana* v Furlaniji in deloma tudi na slovenskem zahodu preveč posplošeno razglašali za predialna zemljepisna imena,¹ ne da bi v zadostni meri upoštevali staroslovenska poromanjena ali tudi še v lastnem jezikovnem okolju živeča imena na *-jane*. Pellegrini je celo *Volče* pri Tolminu (1015 *Valçana*, it. še danes *Volzana*) izvajal iz romanskega imena *Volcius*, čeprav je očitno, da gre za stanovniško ime na *-jane* iz staroslovenskega rojstnega imena *Volk* (Pellegrini 1958, 113). *Passariano* in *Perseriano* je razlagal Frau zmotno kot predialni imeni iz **Perserius*, tega pa iz *Persius* (Frau 1978, 90, 91). Frau se je seveda motil tudi, ko je izvajal *Oseacco*, italijansko varianto rezijanskega krajevnega imena *Osojane*, iz domnevnega romanskega imena *Ocilius*, čeprav italijanska oblika ohranja le brezpredložno mestniško obliko *Osojah*. Merku je kot stanovniška imena na *-jane* že identificiral krajevna imena *Iamiano*, slov. *Jamlje* v o. Doberdob (< **Jamljane*), *Padriciano*, slov. *Padriče* v o. Trst (< **Padričane*), *Trebiciano*, slov. *Trebče* v o. Trst (< **Trebečane*) (Merku 2006, 92, 149, 197). Doria in za njim Frau (1978, 118) sta na silo razlagala *Trebiciano* kot predialno ime iz dozdevnih imen **Treviacus* ali **Trebiacus*, čeprav gre za zelo prozorno slovensko stanovniško ime iz hipokoristične oblike **Trebeta* slovanskega osebnega imena **Trëbigoj* (prim. tudi *Trebče* v o. Bistrica ob Sotli, *Trebča vas* v o. Žužemberk, *Trpčane* v o. Ilirska Bistrica, *Trebenče* v o. Cerkljeva, *Trebeše* v o. Koper itd.). Merku

¹ *Predialno ime* pomeni v romanskem jezikoslovju krajevno ime, ki je nastalo iz osebnega imena zemljiškega posestnika iz rimske dobe, z značilnima priponama *-ana* ali *-anum*, prim. lat. *predium* 'zemljišče, podeželsko posestvo, pristava'.

je upravičeno zavrnil ali vsaj močno podvomil tudi o predialnem izvoru imen *Dutovlje*, *Noax* (slov. *Novaki*, pri samostanu Rožac), *Sežana*, *Tipana* (v Terski dolini), *Turiacco* (slov. *Turjak* v Bizjakiji), *Visogliano* (slov. *Vižovlje* v o. Devin Nabrežina), kot sta jih razložila Doria in Frau (Merkù 2006, 74, 141, 180, 196, 199, 205).

Že zgodovinar Simon Rutar je kot nekdanj slovenske vasi v Furlaniji – bolj ali manj po občutku in ne vselej utemeljeno – omenjal *Sedegliano*, *Cleulan*, pa tudi *Risano*, *Lavariano*, *Bolzano*, *Manzano*, *Soleschiano*, *Boreana*. Slednjo je – najbrž upravičeno – vzporejal z *Borjano* pri Kobaridu (Rutar 1883, 123, 125, 126), za katero je mogoče predpostavljati slovansko osnovo *bor-* in pripono *-jane*. Pri večini imen ni navajal ustreznih slovenskih oblik, ustavil se je le pri imenih *Sedegliano*, *Cleulan* (zdaj *Clauiano*) in *Boreana*. Prvo je docela upravičeno izvajal iz **Sedljane*, drugo pa iz **Hlěvljane*, kar se zdi glede na historične zapise (1031 *Cleulanum*, *Clavianum*, 1184 *Cleulan*, 1275 *Claugano*, 1278 *in villa Clauliani*) (Prampero 1882, 42) in slovaško vzporednico *Chlievany Malé a Velké* (Spal 1958, 85) dokaj verjetno. Frau je ime označil kot predialno, nastalo nemara iz imena **Clavilius* (Frau 1978, 49).

Pellegrini je izvajanje toponima *Sedegliano* iz slov. **Sedljane* (1226 *Sedegliano*, 1229 *Sedelano*, 1299 *in villa Sedellani*) (Prampero 1882, 177) zavrnil kot malo verjetno in toponim razglasil za predialno ime iz **Setilianum* (Pellegrini 1983, 925), čeprav je mogoče najti med južnimi Slovani številne ojkonime *Seljani*, *Seljana* (Zaimov 1967, 169), prav tako tudi na Slovaškem *Sel'any* (iz **Sedl'any*) (Spal 1958, 89). O tem, da se je na slovenskem zahodnem robu ohranila skupina *-dl-*, priča tudi ojkonima *Sedlò* in *Starsedlò* (uradno: *Staro selo*), oba v o. Kobarid.

Pellegrini je tudi toponim *Cervignano* (912 *de Cerveniana*, 1041 *castrum Cirvignanum cum sylva*, 1062 *in loco Cirvingane*, 1277 *in villa Cervignani*) (Prampero 1882, 36–37) kljub mnenju avstrijskega jezikoslovca E. Kranzmayerja (1956, 71), da gre za etnik **Črvenjani*, raje izvajal iz romanskega osebnega imena *Cervinius*. Le pri toponimu *Tapogliano* (1256 *Tapoliano*, 1257 *Tapoglano*, 1300 *Tapoglan*, *Topoglano*, 1372 *Topoglano*) (Prampero 1882, 194) je priznal težave pri predialni razlagi, saj da imeni **Tappulius* oz. *Tappulus* nista izpričani, zato gre morda vendarle za slovenski etnik na *-jane Topoljani* iz fitonima *topol* (Pellegrini 1983, 926). Seveda so *Topoljani* zelo pogost slovanski ojkonim: v Sloveniji prim. *Topole* v o. Mengeš, *Topole* v o. Rogaška Slatina, *Topolje* v o. Železniki (<http://www.stat.si>), vse iz **Topoljane*, na Moravskem *Topolany* (dvakrat), na Slovaškem *Topol'any* (Spal 1958, 70), več krajev z imeni *Topojani*, *Topoliana*, *Topojan* v Albaniji in Grčiji (Zaimov 1967, 175).

V primerjavi s Pellegrinijem, Dorio in Frauom so mlajši raziskovalci, zlasti Maurizio Puntin (2003, 2005) in Franco Finco (2003, 2005), uspešnejši pri ugotavljanju slovenskih jezikovnih prvin v poromanjenem delu Furlanije, saj se pri tem lahko opirajo tudi na novejšo raziskavo arheologov in zgodovinarjev. Puntin kot izvedenec za onomastiko tržiškega Teritorija oz. Bizjakije² tako uvršča med toponime s slovansko pripono *-jane* kraje, kot so *Begliano/Beljan* – pri S. Canzianu d'Is./Škocjanu ob Soči, 1138 *de Beliani*, iz **Beljani*; *Cassegliano/Kaseljan* – pri S. Pieru d'Is./Špetru

² Il Territorio, danes Bisiacaria, je poimenovanje nekdanje beneške enklave na levem bregu Soče.

ob Soči, 1295 *Cassaulano*, 1301 *Casoliano*, 1307 *Kasglach*, iz **Kasovljane*, kar da je slovenska adaptacija romanskega imena; *Staranzano/Štarancan* – pri Monfalconu/Tržiču, 1375 *Stranzano*, 1422 *villa Starančani*, 1464 *sub Stranzan*, kar da izhaja iz **Straničane*, nikakor pa ne iz latinskega imena *Terentius*, kot sta ime razlagala Pellegrini in Frau (Puntin 2003, 47–48, 126–127; Puntin 2005, 56–57).

Kot lahko vidimo pri zanesljivo dokazanih slovenskih imenih na *-jane*, so Italijani to pripono adaptirali večinoma s svojo pripono *-ano*: *Jamlje* > *Jamiano*, *Trebče* > *Trebiciano*, *Padriče* > *Padriciano*, *Vipolže* (v o. Brda) > *Vipulzano*, *Lože* (v o. Dolenje/Dolegna del Collio) > *Lonzano* (< Log; Frau 1978, 75 ga izvaja iz imena *Leontius!*), *Renče* (pri Novi Gorici) > *Ranziano*, *Orehovlje* (v o. Miren-Kostanjevica) > *Raccogliano*. V nekaterih primerih pa so namesto pripone *-ano* uporabili pripono *-ana*: *Volče* (v o. Tolmin) > *Volzana*, *Merče* (v o. Sežana) > *Merzana* (1348 še *Merčano*, gl. Merkù 2006, 131). V Terski dolini zasledimo v o. Neme že pofurlanjeno vas *Dolenjena*, it. Cergneu di Sotto, torej dobessedno Dolenja Černjeja, 1200–1250 še *Dolegnana* (Prampero 1882, 53), in *Orenjena*, it. Nongruella, brez historičnih zapisov (< **Gorenjena*). Nedaleč proč, v Nadiški dolini, v o. Podutana, pa najdemo vas *Dolenjane*, it. Dolegna, 1301 *Dolegnano* (Prampero 1882, 53).

Toda pri stanovniških imenih je mogoče zaslediti prehod pripone *-jane* v *-jana* tudi v čisto slovenskem jezikovnem okolju. Na ta pojav je prvi opozoril jezikoslovec L. Pintar že l. 1908, ko je pisal o etimologiji imena Ljubljana (Pintar 1908, 312–313). Navedel je primere: *Radomlje*, stanovniško ime *Radomljana*, *Škrjanče* – *Škrjančana*, *Moravče* – *Moravčana*, *Dob* – *Dobljana*, *Volčji Potok* – *Vowčana*, *Holmec* – *Hьmčana*. Pozneje je ta posebnost v tvorbi stanovniških imen na vzhodnem Gorenjskem vzbudila tudi pozornost etimologa in onomasta F. Bezlaja, ki je podatke s terena prejel od dialektologa T. Logarja. Bezlaj je navedel primere iz Tuhinjske doline: *Wažàna* (Laze), *Silàna* (Sela), *Bəčàna* (Buč), *Gulicàna* (Golice), *Rakitnčana* (Rakitovec), *Čeišəncàna* (Češnjice), in iz okolice Litije *Vačàna* (Vače), *Kandršàna* (Kandrše), *Lutjàna* (Litija). Menil je, da »to nenavadno obrazilo ne more biti mlada inovacija« (Bezlaj 1969, 244; Bezlaj 2003, 366).

Za Miklošičem (1859, 183) in Pintarjem (1908, 312) ter Bajcem (1950, 44) je tudi Ramovš naposled (1952–53, 158) sprejel mnenje, da v imenu Ljubljana tiči stanovniška pripona *-jane*, ki je prešla v *-jana* s prekozložno asimilacijo. S prehodom *-jane* > *-jana* pa se je v nekaterih primerih izvršila tudi singularizacija, na kar so, pravi Pintar, verjetno vplivali primeri kolektivnih samostalnikov ženskega spola, kot so *gospoda*, *družina*, *živina*, a tudi samostalnikov s pripono *-ana*, kakršno zasledimo v leksemu *poljana* < *polje*. Poleg sovpadanja z romansko pripono *-ana*, ki je nedvomno prisotna na zahodnem robu slovenskega etničnega ozemlja, imamo torej opraviti še s sovpadanjem dveh domačih pripon. Zato ni čudno, da je na prvi pogled težko presoditi, ali so imena Ljubljana, Sežana, Košana, Borjana, Biljana, Pečana res substratna, kot je domneval Bezlaj, ali so vendarle domače tvorjenke s pripono *-jane* ali pa nemara *-ana*.

Paralele, ki govorijo za razvoj *-jana* < *-jane*, najdemo tudi drugod po slovanskem svetu: *Repljana* (Репляна), vas v severozahodni Bolgariji (Vidinska oblast) (Zaimov 1967, 165), ukrajinski vasi *Nižnja* in *Verhnja Ozerjana* (Нижня, Верхня Озеряна) v Harkovski oblasti; srbska vas *Trnjana* (Трњана) v Pirotskem okrožju,

prav tam tudi vas *Poljska Ržana* (Пољска Ржана), prim. tudi *Risana* (Риџана), vas na Peloponezu, domnevno iz **Ržane* (Zaimov 1967, 166). Večje število zemljepisnih imen na *-ana* s slovanskimi osnovami je vsekakor opaziti na ozemljih, kjer je delovala naslonitev na analogne romanske in grške vzorce, torej v Italiji, Grčiji, Romuniji in Albaniji.

Med imena na *-jane* v Furlaniji in na zahodnem slovenskem robu smemo po vsej verjetnosti uvrstiti tudi naslednja:

Bróčana (it. *Brocchiana*), del vasi *Ronac* v o. Podbonesec/Pulfero, izhaja iz **Brodčane*. Na levem bregu Soče, južno od Škocjána ob Soči/S.Canzian d'Isonzo, je zaslediti več mikrotoponimov *Brodec*, *Brodac*, ki kažejo na prisotnost tega leksema v zahodnoslovenski toponimiji.

Gročána (it. *Grozzana*) v o. Dolina pri Trstu, s historičnimi zapisi iz l. 1298 *Groczan* (Bezljaj 1976, 180), 1316 *Gročana* (Merkù 2006, 84), 1498 *Grottschane* (Kos 1954, 253), kaže na **Gradčane* (< **Gradec*), čeprav v tem primeru celo Bezljaj (1976, 180) meni, da gre za predialno ime. Ojkonim *Gračane* (Грачане) najdemo tudi v Srbiji (pri Novem Pazarju), *Gračani* (Грачани) pa v Makedoniji in v Zagrebu kot del mesta (Imenik 1951, 223). Svetovno znani so *Hradčany* v Pragi.

Coseano pri S. Danielu, z zapisi 1200–1300 *Coselano*, 1275 *in villa de Coseglano* ipd. kaže prej na **Kozljane* (z izpustom *-l-* kot v *Jamljane* > *Iamiano*) kot na predialno ime iz *Caucilius* ali *Cocilius*, za kar ga razglaša Frau (1978, 55). Ime lahko primerjamo s slovenskimi *Kozjanami* v o. Divača, morda tudi s *Kozano* v o. Brda, vsekakor pa z dvema ojkonimoma *Kozlany* na Moravskem (Hosák-Šrámek 1970, 436).

Malisana v o. Torviscosa, z zapisi 1161 *de Malesan*, 1262–1282 *de Malisana*, razlaga Pellegrini in za njim Frau iz priimka *Malisa* (Pellegrini 1958, 102; Frau 1978, 77). Veliko bolj prepričljivo ga lahko razložimo iz slovenskega antroponima *Maleša* ali *Maleš* s pripono *-jane*, torej **Malešane*.

Raccolana v o. Kluže/Chiusaforte z zapisom 1271 *de Racolana*; Prampero (1882, 153) navaja tudi *Raccogliano di Romans* v okrožju Gradisca, s historičnim zapisom *Racoliario* iz l. 1300. Frau (1978, 99) nastopa z neverjetno trditvijo, da gre za predialno ime iz *Herculius*, nastalo z metatezo. Najboljši dokaz za transformacijo imena so historični zapisi za Orehovlje pri Mirnu: okr. 1780 *Racoglia* in *Racogliano* (Jožefinski 1997, 95),³ 1822 *Raccogliano* (FK 1822); skoraj ni dvoma, da sta tudi *Raccolana* in *Raccogliano di Romans* nastala iz **Orehovljane*.

Košána (Gornja, Dolnja) je ime dveh vasi v o. Pivka, ki nikakor ne kažeta romanskega izvora. Videti je, da gre za **Košane*, vzporednica je ime *Košani* (Кошани) za vas pri Kavadarcih v Makedoniji, *Košani* (Кошани) pa so tudi vas vzhodno od Kijeva v Ukrajini; skupna motivacija je verjetno *koš*, *košara*.

³ Iz besedila k Jožefinskemu vojaškemu zemljevidu lahko razberemo tako imenovalniško kot roditeljsko obliko, pač glasovno substituirani v skladu z italijanskimi govornimi in pisnimi navadami: v naslovu k besedilu uporabi pisec nemškega originala obliko *Racoglia* (= Orehovlje), pri navajanju oddaljenosti drugega kraja od (nemško: von) Orehovelj pa uporabi stari množinski roditeljnik *Racogliano* (= Orehovljan).

Merkù je v tržaških arhivih za obdobje srednjega veka našel številne dragoce-ne historične zapise ojkonomimov na *-jane* z območja Krasa, ki odražajo arhaični rodilnik množine, npr. za *Dutovlje*, 1316–1317 *Iurius de Duotolan* 'Jurij iz Dutovljan' (Merkù 2006, 74). Isti ojkonomimi se že takrat pojavljajo tudi v italijanizirani obliki na *-ano*, npr. 1390 *de Dotoglano* (prav tam). Poglejmo še nekaj primerov, vsi so iz okolice Sežane: Voglje, 1348 *de Voglian*, Vrhovlje, 1316 sl. *de Vercoglan*, Kreplje, 1316 *de Crepeglan*, Utovlje, 1368 *de Outoglan*, Godnje, 1316 *de Godignan*, Šepulje, 1316 *de Xipuglian*, Štorje, 1312 *de Xetoriano*, Kazlje, 1316 *de Caslan/Casglan*, Žirje, 1405 *Crisman Sirian* (iz *Žirjan*), Merče, 1348 *de Merçano*, Brje pri Koprivi, 1525 *Gregorius de Brian* (vsi primeri so iz Merkù 2006).

Mogoče je, da v isto kategorijo ojkonomimov spada tudi Sežana, o čemer utegne pričati najstarejši historični zapis *villa Cesan* iz leta 1152 (Kos 1915, 167).⁴ Ime ima pri vseh naslednjih zapisih že pripono *-ano* oz. *-ana*: 1252 *Cesano* (Gradivo 2002, 191), 1293 sl. *Ses(s)ana*; 1298 *de sesano*; 1309 sl. *Sexana, Xexana*; 1344 *Ces(s)ana*; 1426 *sexena* (Merkù 2006, 180). O osnovi imena še ni mogoče reči nič zanesljivega, čeprav skoraj ni dvoma, da je slovanska.

V slovenski ojkonomiji poznamo v ljudskem jeziku primere singularizacije rodilniške množinske oblike krajevnega imena na *-jane* oz. *-jene* (o tej priponi prim. Bezljaj 2003, I, 197–206 in Trubačov 2004). To je vas *Vrbljene* (pri Igu), ki ima v lokalni rabi edninsko obliko *Vrbljen*. Historični zapisi od 1323 dalje so v skladu z nemškimi zapisovalnimi navadami v lokativu: 1323 *Verblach*, 1385 *Werbliach*, 1444 *Warblach* itd. Podobno se obnaša tudi krajevno ime *Smřjene* (kraj leži v neposredni bližini Vrbljen) s historičnimi zapisi 1399 *Smeriach*, 1485 *Smeryen*, lokalna raba za krajevno ime pa je edninska: *Smrjen*. Ni izključeno, da v ta model spadajo tudi krajevna imena *Strunján* (prim. *Strominiane* v Grčiji, *Strumiany* na Poljskem, iz apelativa *strúmen* 'potok, struga') (Spal 1958, 54; Zaimov 1967, 172; M. Snoj pri Bezljaj 1995, 335), *Tinján* (iz apelativa *tin* oz. *tinj* 'pregradna stena, ograja iz desk') (Spal 1958, 90; Bezljaj 2005, 181) in še nekatera.

Videti pa je, da spadajo v kategorijo ojkonomimov, nastalih s singularizacijo rodilniških množinskih oblik, tudi vsi međimurski ojkonomimi na *-ec* in *-an*, poleg njih pa še nekateri tovrstni ojkonomimi na slovenski strani meje s Hrvaško. Od skupno 129 međimurskih ojkonomimov jih ima danes pripono *-ec* kar 54 (npr. *Bogdanovec*, *Čakovec*, *Domašinec*, *Dragoslavec*, *Draškovec*, *Ivanovec*, *Križovec*, *Lopatinec*, *Pribislavec*, *Stanetinec* itd.), 8 pa pripono *-an* (npr. *Cirkovljan*, *Goričan*, *Mihovljan*, *Vrhovljan*) (Frančič 2007, 151–152). Starejše kajkavske listine (iz l. 1598) nam izpričujejo nekdanjo množinsko obliko teh ojkonomimov, npr. z *ternowecz*, z *maleh Mihalewecz*, z *Lopatinecz*, enake množinske oblike pa se v ljudskem jeziku uporabljajo še danes, npr. *Idem u Mihaljefce* (Frančič 2007, 149). Če so v Pomurju in Prekmurju pri večini ojkonomimov ostale običajne imenovalniške množinske oblike na *-ci*, *-ovci*, *-inci*, so pri kajkavcih Međimurja in vzdolž meje s Hrvaško ponekod tudi na slovenski strani ojkonomimi prejeli obliko singulariziranih narečnih rodilnikov množine, kakršne poznajo prekmurska in pomurska narečja ter prekmurski po-

⁴ Listina iz l. 1085, ki jo nekateri radi navajajo, je ponaredek s konca 15. stol., kar je ugotovil že F. Kos v Gradivu za zgodovino Slovencev, 3. knjiga, Ljubljana 1911.

krajinski knjižni jezik: (iz) *Ivanovec*, (iz) *Stanetinec*, (iz) *Cirkovljan*, (iz) *Goričan*, prim. ustrezni *Ivanovci*, *Stanetinci*, *Cirkulane*, *Goričane*. Na slovenski strani so primeri: *Jereslavec* (o. Brežice), lok. tudi *Jereslavci*, *Mihalovec* (o. Brežice), lok. tudi *Mihalovce*, *Trnovec* (o. Videm), lok. tudi *Trnce*, *Župelevce* (o. Brežice), lok. tudi *Župelevce* (SKI 1985, 116, 172, 303, 355).

Viri in literatura

- Bajec 1950 – Bajec, A., *Besedotvorje slovenskega jezika* I, Ljubljana.
- Bezljaj 1969 – Bezljaj, F., Naloga in poti slovenskega imenoslovja, *Onomastica jugoslavica* 1, Zagreb, 243–248, ponatis v: Bezljaj 2003, 366–371.
- Bezljaj 1976 – Bezljaj, F., *Etimološki slovar slovenskega jezika*, Prva knjiga, A–J, Ljubljana.
- Bezljaj 1995 – Bezljaj, F., *Etimološki slovar slovenskega jezika*, Tretja knjiga, P–S, Dopolnila in uredila M. Snaj in M. Furlan, Ljubljana.
- Bezljaj 2003 – Bezljaj, F., *Zbrani jezikoslovni spisi* I, Uredila M. Furlan, Ljubljana.
- Bezljaj 2005 – Bezljaj, F., *Etimološki slovar slovenskega jezika*, Četrta knjiga, Š–Ž, Avtorji gesel F. Bezljaj, M. Snaj in M. Furlan, Ljubljana.
- Bergermayer 2005 – Bergermayer, A., *Glossar der Etyma der eingedeutschten Namen slavischer Herkunft in Niederösterreich*, Wien.
- Blaznik HTŠK – Blaznik, P., *Slovenska Štajerska in jugoslovanski del Koroške do leta 1500*, I–III, *Historična topografija Slovenije*, Maribor 1986–1989.
- Cevc 1998 – Cevc, T., Kaj vemo o izviru imena Preserje pri Homcu in prvih omembah vasi v zgodovinskih virih, *Vaščan* 6, št. 4, Homec, 21–25.
- Doria 1971 – Doria, M., I nomi prediali in -*anum* nella provincia di Trieste, *Studi di filologia romanza offerti a Silvio Pellegrini*, Padova, 145–173.
- Finco 2003 – Finco, F., Toponimi di origine slovena nella pianura friulana, *Slovenia, un vicino da scoprire*, Udine, 539–558.
- Finco 2005 – Finco, F., Dall' appellativo slavo al toponimo romanzo: per un'analisi dei nomi di luogo di matrice slovena della pianura friulana, v: *Quaderni Internazionali di RION 1, Denominando il mondo, Dal nome comune al nome proprio, Atti del simposio internazionale*, Zara, 1–4 settembre 2004 / *Naming the World, From common nouns to proper names, Proceedings from the international symposium*, Zadar, September 1th – 4th, 2004, a cura di / Editori Dunja Brozović-Rončević – Enzo Caffarelli, Roma, 397–414.
- FK 1822 – *Arhiv Republike Slovenije, Franciscejski kataster za Primorsko*, k.o. Orehovlje, http://sigov3.sigov.si/cgi-bin/htqlcgi/arhiv/enos_isk_kat.htm.
- Frančič 2007 – Frančič, A., Uvid u hrvatsku toponimiju na sjeverozapadnoj međi, *Jezikoslovni zapiski* 13, št. 1–2 (Merkujev zbornik), Ljubljana, 147–157.
- Frau 1978 – Frau, G., *Dizionario toponomastico del Friuli – Venezia Giulia*, Udine.
- Gradivo 2002 – *Gradivo za slovensko zgodovino v srednjem veku* 6/1 (listine 1246–1255), uredil F. Baraga na podlagi gradiva B. Otorepca, Ljubljana.

- Hosák-Šrámek 1970 – Hosák, L., Šrámek, R., *Místní jména na Moravě a ve Slezsku* I, A–L, Praha.
- <http://www.stat.si> – rubrika *Krajevna imena*.
- Ilešič 1933 – Ilešič, S., *Kmetiska naselja na vzhodnem Gorenjskem*, *Geografski vestnik* 9, Ljubljana, 3–94.
- Imenik 1951 – *Imenik naseljenih mesta u FNRJ*, Stanje 1 januara 1951 godine, Beograd.
- Jožefinski 1997 – *Slovenija na vojaškem zemljevidu 1763–1787*, zv. 3, Ljubljana.
- Jurančič 1972 – Jurančič, J., *Srbskohrvatsko-slovenski slovar*, 2. razširjena izdaja, Ljubljana.
- Kos 1915 – Kos, F., *Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku*, Četrta knjiga (1101.–1200.), Ljubljana.
- Kos 1948 – Kos, M., *Urbarji Slovenskega Primorja I*, Ljubljana.
- Kos 1954 – Kos, M., *Urbarji Slovenskega Primorja II*, Ljubljana.
- Kos 1975 – Kos, M., *Gradivo za historično topografijo Slovenije (za Kranjsko do leta 1500)*, I–II, Ljubljana.
- Kranzmayer 1956 – Kranzmayer E., *Ortsnamenbuch von Kärnten I*, Klagenfurt.
- Merkù 2006 – Merkù, P., *Krajevno imenoslovje na slovenskem zahodu*, Uredila M. Furlan in S. Torkar, Ljubljana.
- Miklošič 1859 – Miklosich, F., Ljubljana, Laibach, *Vodnikov spomenik*, Ljubljana, 182–184.
- Murzajev 1984 – Мурзаев, Э.М., *Словарь народных географических терминов*, Москва.
- Pellegrini 1958 – Pellegrini G. B., Osservazioni sulla toponomastica prediale Friulana, *Studi Goriziani* 23, Gorizia, 93–113.
- Pellegrini 1983 – Pellegrini, G. B., Contatti linguistici slavo-germanico-romanzi, *Gli Slavi occidentali meridionali nell' Alto Medioevo* (15–21 aprile 1982), tomo II, Spoleto, 911–977.
- Pintar 1908 – Pintar, L., Satura, *Ljubljanski zvon* 28, Ljubljana, 243–248, 310–313.
- Pintar 1913 – Pintar, L., *O krajnih imenih*, Ljubljanski zvon 33, Ljubljana.
- Prampero 1882 (2001) – Prampero A., Saggio di un glossario geografico friulano dal VI al XIII secolo, Venezia (Tavagnacco).
- Puntin 2003 – Puntin, M., *Toponomastica storica del Territorio di Monfalcone e del comune moderno di Sagrado*, Gradisca d'Isonzo.
- Puntin 2005 – Puntin, M., Slovenci na tržiškem Teritoriju, Obdobje med 7. in 17. stoletjem, *Slovenci v Laškem*, Tržič, 15–60.
- Ramovš 1952–53 – Ramovš, F., Iz slovenske toponomastike, *Zgodovinski časopis* 6–7, Ljubljana, 154–158, ponatis v: *Zbrano delo*, 2. knjiga, Ljubljana 1997, 737–741.
- RJA 1935 – *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, dio XI. Obradio T. Maretić. Zagreb.
- Rutar 1883 – Rutar, S., Slovenske naselbine po Furlanskem, *Ljubljanski zvon* 3, 53–60, 122–128, 188–193.

- Schuster 1994 – Schuster, E., *Die Etymologie der niederösterreichischen Ortsnamen*, 3. Teil, Wien.
- SKI 1985 – Jakopin, F., Korošec, T., Logar, T., Rigler, J., Savnik, R., Suhadolnik, S., *Slovenska krajevna imena*, Ljubljana.
- SKII 1999 – Merku, P., *Slovenska krajevna imena v Italiji*, Priročnik, Trst.
- Spal 1958 – Spal, J., *Místní jména obyvatelská, zakončená na -any, Sbornik Vyšší pedagogické školy v Plzni, Jazyk a literatura*, I, Praha.
- Šulgač 1998 – Шульгач, В.П., *Праслов'янський гідронімний фонд (фрагмент реконструкції)*, Київ.
- Torkar 2005 – Torkar, S., *Zakaj bi lahko bilo Cerčno Cirkno, pa to ni, Sigačan* 33, Leto VI, december 2005, Cerčno, 24–26.
- Trubačov 2004 – Трубачев, О., *Из исследований по праславянскому словообразованию: генезис модели на -ěninь, *-janinь*, в: Трубачев, О. Н., *Труды по этимологии*, Том 2, Москва, 327–340.
- TTN5 – *Temeljni topografski načrt 1:5.000*, GURS.
- Zaimov 1967 – Займов, Й., *Заселване на българските славяни на Балканския полуостров, Проучване на жителските имена в българската топонимия*, София.
- Zuanella Dom – Zuanella, B., *Preserje*, <http://www.lintver.it>.

The Toponym *Preserje* and Slavic-Romance Mixing of the Suffixes *-jane* and *-anum*

Summary

*Despite efforts by the linguists Luka Pintar and Fran Ramovš, and the ethnologist Tone Cevc, the etymology of the toponym Preserje has not yet been satisfactorily determined, although nine settlements or their parts in Slovenian ethnic territory from the Savinja Valley to the Venetian Slovenia bear this name, and a further two (Passariano and Persereano) are used in the Romance part of Friuli. Using a historical record from 1431 for the defunct village of Presiryani in Albania, published by Jordan Zaimov in 1967 and accompanied by a convincing explanation of the name's development from *Prě-syr-jane ('before' + 'moist lowland' + -jane), it was also possible to provide a suitable explanation for Slovenian Preserje.*

Especially in the toponyms from the area in contact with the Romance world, the Slovenian suffix -jane (originally referring to inhabitants), due to its development into -ana and singularization (this phenomenon was first described by Luka Pintar in 1908 based on the toponym Ljubljana), coincided with the Romance suffix -ana or was adapted into the suffix -ano. This caused the Italian linguists Giovanni Battista Pellegrini, Mario Doria, and Giovanni Frau to describe, in an overly generalized manner, almost all of the toponyms ending in -ano/-ana at the Slovenian-Romance linguistic border as predial names created with the Latin suffix -anum from former Romance personal names.

The victims of this generalization even included toponyms such as Volče (It.

Volzana), Trebče (*It.* Trebiciano), Lože (*It.* Lonzano) and Osojane (*It.* Oseacco). *Taking into account historical records, this article suggests a Slovenian origin for the toponyms* Sedegliano (< *Sedljane), Cleulan (< *Hlěvljane), Cervignano (< *Červenjane), Tapogliano (< *Topoljane), Coseano (< *Kozljane), Malisana (< *Malešane), Raccolana (< *Orehovljane), Bróčana (< *Brodčane), Gročána (< *Gradčane), and Košana (< *Košane).

Silvo Torkar
Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU
Novi trg 2, 1000 Ljubljana
silvot@zrc-sazu.si